

Tartu Ülikooli filosoofia ja semiootika instituudi juhend doktoritöö eelretsensendile¹

1. Mis on doktoritöö

1.1. Doktoritöö on iseseisev uurimistöö, milles on esitatud konkreetse teadusliku probleemi argumenteeritud originaalne lahendus ja mille tulemused on avaldatud rahvusvahelise levikuga erialastes väljaannetes. Doktoritöö peab sisaldama (järjekord võib varieeruda):

1.1.1. ülevaadet uurimisvaldkonna hetkeseisust ja uurimisprobleemi kohast selles;

1.1.2. uurimisülesande püstitust;

1.1.3. kaitsmisele esitatavaid väiteid;

1.1.4. metoodika kirjeldust;

1.1.5. uurimisülesande lahendamise käiku ja/või tõestust;

1.1.6. järeldusi;

1.1.7. kokkuvõtet;

1.1.8. kasutatud kirjanduse loetelu;

1.1.9. ammendavat eestikeelset kokkuvõtet töö eri osade sisu kohta, kui doktoritöö on kirjutatud võõrkeeles, ning ammendavat võõrkeelset kokkuvõtet töö eri osade sisu kohta, kui doktoritöö on kirjutatud eesti keeles;

1.1.10. loometöö puhul dokumenteeritud ja publitseeritud avalikku esitust;

1.1.11. autori eesti- ja ingliskeelset elulugu (*curriculum vitae*), mis sisaldab nime, sünniaega, pärast ülikooli lõpetamist kehtivat e-posti aadressi, haridus- ja töökäiku, infot uurimistöö põhisuundade ja publikatsioonide või patentide kohta ning kuuluvust erialaorganisatsioonidesse.

1.2. Doktoritöö võib olla vormistatud järgmiselt:

1.2.1. Tervikliku teaduspublikatsioonide kogumina: ülikooli doktoritööde seerias (*Dissertationes ... Universitatis Tartuensis*) avaldatud kokkuvõttev ülevaateartikkel koos töö teemal varem avaldatud või eelretsenseeritud (üldjuhul kolme) teaduspublikatsiooniga. Sel juhul on tingimuseks vähemalt kahe publikatsiooni avaldamine kas artiklitenähtes rahvusvahelistes eelretsenseeritavates eriala juhtivates teadusajakirjades, millel on rahvusvaheline kolleegium, rahvusvaheline levik, indekseeritavus mitmetes rahvusvahelistes andmebaasides ja avatus kaastöödele, või peatükkidena tunnustatud rahvusvaheliste teaduskirjastuste väljaannetes; kolmanda artikli võib olla eelretsenseerinud rahvusvahelise juhtiva teadusajakirja või kogumiku toimetuse või nõukogu valitud kaks sõltumatut rahvusvaheliselt tunnustatud teadlast. Kui publikatsioonil on mitu autorit, tuleb ära näidata doktorikraadi taotleja konkreetne panus selle valmimises.

¹ Juhend põhineb doktoriõppe eeskirjal, mis on võetud vastu Tartu Ülikooli senati 28. mai 2021. a määrusega nr 4. Vaidlusküsimuste või mitmemõttelisuse korral tuleb lähtuda doktoriõppe eeskirjast.

1.2.2. Ülikooli doktoritööde seerias (*Dissertationes ... Universitatis Tartuensis*) avaldatud monograafiana, mis vastab punktis 1 toodud nõuetele, mida on rahvusvahelisel tasemel eelretsenseerinud vähemalt kaks sõltumatut vastava eriala tunnustatud teadlast. Sel juhul on tingimuseks vähemalt üks avaldatud teaduspublikatsioon, mis vastab punktis 1.2.1. loetletud tingimustele.

1.2.3. Väljaspool ülikooli doktoritööde seeriat avaldatud rahvusvaheliselt tunnustatud teaduskirjastuse väljaantud monograafiana, millele on lisatud punktis 1.1 toodud nõuetele vastav kokkuvõtlik ülevaateartikkel.

1.2.4. Loomemuurimuse (vt lähemalt DÕE p 93–95).

1.3. Punktides 1.2.1 ja 1.2.2. nimetatud publikatsioonidena lähevad arvesse ka avaldamiseks vastu võetud publikatsioonid, juhul kui selle kohta on esitatud ametlik kinnitus.

2. Hindamisprotsess ja eelretsensendi roll

2.1. Doktoritööd hinnatakse kahes etapis, eelretsenseerimine on esimene ja kaitsmine teine etapp.

2.2. Eelretsensendil on doktoritöö kvaliteedi tagamise seisukohast suur vastutus, et veel pooleliolevat tööd ei lastaks kaitsmisele ega trükitaks. Dissertandi õiguskaitse seisukohalt on eriti probleemne, kui alles kaitsmise käigus märgatakse, et töö ei täida etteantud nõudeid.

2.3. Eelretsensent peab põhjendatud kirjalikus arvamuses selgelt esitama seisukoha, kas doktoritöö võib saada kaitsmisele või mitte, st eelretsensent peab tõdema, kas käsikiri senises vormis või väikeste muudatustega täidab doktoritööle esitatavad miinimumnõuded. Arvamust ei tohi esitada tingimuslikult, st tõdeda, et doktoritöö võib suunata kaitsmisele alles pärast teatud parandusi.

2.4. Käsikirja hinnatakse järgmiste kriteeriumide seisukohalt.

2.4.1. Teemavalik, uurimisprobleem, ülesande piirang ja uurimisküsimused: teema peab olema informatsiooniväärtuselt oluline.

2.4.2. Varasemate uurimistulemuste arvestamine: uurimus peab olema otstarbekas jätk varasemale diskursusele või uus teemakäsitlus. Varasemaid uurimusi tuleb niisiis arvesse võtta, aga neid ei tule sellistena korrata.

2.4.3. Mõistete ja arutluse selgus, teema teoreetiline valdamine: lugeja jaoks peab olema selge, millega uurimuses tegeldakse.

2.4.4. Kasutatud meetodid: uurija peab arutlema valitud lähenemisviisi üle ning seda põhjendama.

2.4.5. Tulemuste esitus ja järeldused: tulemuste ja järelduste tähtsust teaduse arengu seisukohalt ei tule ülehinnata, aga ka mitte alahinnata. Analüüs peab olema loogiline ja arvestama erinevaid vaatepunkte.

2.4.6. Vormiline külg: esitus peab olema loogilise struktuuriga ja keeleliselt selge. Mõte ei tohi jääda infotulva alla.

2.4.7. Kriitiline suhtumine: uurija peab olema kriitiline varasemate uurimuste, teooriate, meetodite, materjali, allikate ja oma töö teadusliku väärtuse suhtes. Teiste sõnadega, hea uurimus on algupärane ja iseseisev.

3. Eitav või jaatav arvamus?

3.1. Eelretsensent peab tegema ettepaneku kaitsmisloobu mitte anda, kui on selge, et doktoritöö ei vasta käesoleva juhendi punktis 1.1 esitatud nõuetele. Eelretsensendil on põhjust kaaluda eitava arvamuse andmist ka juhul, kui töös on muid tõsiseid puudujääke, näiteks:

- 3.1.1. väga puudulik teoreetiline raamistik;
- 3.1.2. tõsised puudused erialakirjanduse tundmises;
- 3.1.3. teooria ja analüüsi mitteseostumine;
- 3.1.4. plagiaadijuhtum.

Seevastu lihtsa toimetamistööga parandatavad puudused, mõistliku töömääraga hangitav lisamaterjal või täiendamist vajav kirjanduse nimekiri ei tohiks positiivse arvamuse andmist takistada.

3.2. Eitava arvamuse korral võib instituudi nõukogu pärast seda, kui doktoritöö käsikirja on tehtud parandused eelretsensioonis esiletoodud seikade osas või muid muudatusi, ja on arvesse võetud doktoritöö juhendaja(te) seisukoht töö suhtes, paluda uut arvamust negatiivse retsensiooni andjalt või täiendavat eelretsensiooni uuel eelretsensendilt.

4. Doktoritöö keele kvaliteet

4.1. Eelretsenseerimiseks saadetav käsikiri ei ole mõnikord veel läbinud keeleteoimetamist. Doktorikraadi taotleja vastutab selle eest, et doktoritöö trükiversioon on keeleliselt toimetatud. Eelretsensent ei pea seega hakkama autori keelekasutust parandama, aga ta võib seda kommenteerida, eriti juhul, kui tekstis esineb väärtalt kasutatud erialatermineid, tõlkevigu või arusaamist takistavat sõnastust.

5. Doktoritöö teaduspublikatsioonide kogumina

5.1. Punktis 1.2.1. kirjeldatud juhul koosneb doktoritöö kokkuvõttest ülevaateartiklist, millele on lisatud mitu (vähemalt 3) samateemalist teadusartiklit või raamatupeatükki.

5.2. Kokkuvõtte ülevaateartikkel peab sisaldama ülevaadet uurimistest, doktoritööks koondatud artiklite eesmärgi kirjeldust konkreetse teadusharu hetkeseisu kontekstis ja kasutatud meetodite selgitust. Ülevaateartikkel seob doktoritööks koondatud artiklite tulemused ja järeldused ühtseks tervikuks ning annab hinnangu tulemuste tähtsusele, kasutavusele ning panusele uurimistest või -probleemi edasiseks lahendamiseks. Kokkuvõtte ülevaateartikkel peab vastama teadustöö vormistusnõuetele.

5.3. Teaduspublikatsioonide kogumi ja monograafia hindamisel on mõningaid erinevusi:

5.3.1. Artiklite hulgas võib olla ka ühisartikleid, mille puhul tuleb selgelt ära näidata doktorikraadi taotleja iseseisev panus.

5.3.2. Eelretsensent peab esitama oma arvamuse kogu doktoritöö teadusliku taseme kohta (nii ülevaate kui kõigi artiklite kohta). Tähelepanu tuleks pöörata sellele, kas osad moodustavad doktoritööle esitatavate nõuete seisukohast küllaldase, piisavalt ühtse ja mahuka terviku. Publikatsioonide üksikasjalik retsenseerimine ei ole tarvilik.

5.3.3. Publikatsioonid esitatakse muutmatul kujul. Lähedast temaatikat käsitlevates artiklites võib lubada kergemat kordamist ja kattumist.

6. Eetilised juhised

6.1. Filosoofia ja semiootika instituut pöörab erilist tähelepanu eelretsenseerimise objektiivsusele ja läbipaistvusele, eesmärgiga vältida huvide konflikti. Kui selgub, et hindamisülesande puhul on tegemist huvide konfliktiga, peab eelretsensent sellest kohe selgelt kirjalikult teada andma instituudi juhatajale.

6.2. Huvide konflikt esineb, kui:

6.2.1. eelretsensendil on võimalus saada ükskõik millisel viisil kasu kaitsmise tulemustest;

6.2.2. eelretsensent on juhendanud või muul viisil märkimisväärselt nõustanud doktorikraadi taotlejat doktoritöö ettevalmistamisel (arvesse ei lähe olukord, kus eelretsensent on olnud ülevaateartiklile lisatud publikatsioonide eelretsensent);

6.2.3. eelretsensent on olnud viimase viie aasta jooksul doktorikraadi taotleja kaasautor;

6.2.4. eelretsensent on doktorikraadi taotleja või mõne lisatud publikatsiooni kaasautori lähedane kaastöötaja või on nendega ülemuse-alluva suhtes;

6.2.5. eelretsensendil on doktorikraadi taotleja või mõne kaasautoriga lähedased peresidemed või isiklik suhe.

6.3. Juriidiliste probleemide vältimiseks esitab eelretsensent oma arvamuse otse instituudile. Eelretsensent suhtleb arvamuse kujundamise käigus ainult instituudi juhataja või tema määratud esindajatega, st ta ei anna arvamust doktorikraadi taotlejale, tema juhendajale või kolmandatele isikutele. Eelretsenseerimise käigus ei pea eelretsensent nõu doktorikraadi taotleja, tema juhendaja või kolmandate isikutega ega anna neile informatsiooni arvamuse sisu kohta.

6.4. Eelretsensent ei tohi juhendada kraaditaotlejat ega võtta temalt vastu töö parandatud versiooni või muid tööga seotud materjale. Neid tohib vastu võtta vaid instituudi juhataja vahendusel. Juhul kui eelretsensent tunneb kraaditaotlejat varasemast ajast, peab ta arvamuses lühidalt mainima varasemat võimalikku koostööd või muid seiku, mis võivad mõjutada arvamuse objektiivsust.

6.5. Instituudi juhataja või tema määratud isik (kraadinõukogu sekretär või akadeemiline sekretär) saadab eelretsensiooni edasi kraaditaotlejale, tema juhendaja(te)le ja instituudi nõukogu liikmetele.

6.6. Kraaditaotlejal on õigus esitada nõukogule enne doktoritöö kaitsmisele lubamist eelretsensiooni kohta omapoolseid märkusi.

7. Eelretsensioon

7.1. Eelretsensendi arvamus tuleb esitada artiklipõhise doktoritöö puhul ühe kuu ning monograafilise doktoritöö puhul kahe kuu jooksul. Kui tekib põhjendatud vajadus tähtaega pikendada, tuleb sellest viivitamatult teatada instituudi juhatajale.

7.2. Arvamuse soovitatav pikkus on 2–5 lehekülge.

7.3. Arvamus võib sisaldada parandus- ja korrigeerimistepanekuid, kuid sellest peab ühemõtteliselt selguma, kas eelretsensent soovib kaitsmisloa anda või mitte. Kui eelretsensent soovib lisaks tähelepanu juhtida väiksematele probleemidele, nt kirjavigadele,

võib ta arvamusele lisada eraldi nimekirja vajalikest parandustest või oma parandustega doktoritöö faili.

7.4. Allkirjastatud eelretsensioon tuleb saata e-kirja manusena instituudi juhatajale ja kraadinõukogu sekretärile.

8. Tasu

8.1. Eelretsensendi töö tasuks on 250 eurot. Tasu makstakse pärast arvamuse kättesaamist eelretsensendi märgitud kontole.

9. Väitlusprotsessi edasised etapid

9.1. Kui instituudi nõukogu otsustab anda kaitsmisloa, määratakse doktoritööle oponent või oponentid. Instituut võib paluda eelretsensenti ka oponentiks. Eelretsensendil ei ole pärast oma arvamuse esitamist kohustust jälgida paranduste tegemist doktoritöö teksti; vastutus selle eest lasub kraaditaotlejal.